

VERDADERA  
HISTORIA DE LOS  
SVCESSOS DE LA  
CONQVISTA DE LA  
NVEVA-ESPAÑA.

CAPITVLO PRIMERO.

*En que tiempo sali de Castilla, y lo que me acaccio.*

**E**N El año de mil y quinientos y caroze sali de Castilla en cõpañia del Governador Pedro Anas de Auila, que en aquella fazon le dieron la Governacion de Tierra Firme, y viniẽdo por la mar con buen tiempo, y otras vezes cõ contrario, llegamos al Nõbre de Dios: y en aquel tiempo huvo pestilencia, de q se nos murieron muchos soldados, y demas dello todos los mas adolecimos, y se nos hazian vnas malas llagas en las piernas: y tambien en aquel tiempo tuuo diferencias el mismo Governador cõ vn hidalgo, que en aquella fazon estava por Capitan, y auia conquistado aquella Provincia, que se dezia Vasco Nuñez de Balboa, hombre rico, con quien Pedro Anas de Auila casò en aquel tiempo vna fi hija donzella con el mismo Balboa: y despues que la huvo desposado, se gan pa-

recio, y sobre sospechas que tuuo, que el verno se le queria sacar con copia de soldados por la mar del Sur, por sentencia le mandò depollar. Y de aqui vimos lo que dicho tengo, y otras rebueltas entre Capitanes, y soldados, y alcancamos a saber, que era nueuamente ganada la Isla de Cuba, y que estava en ella por Governador vn hidalgo, que se dezia Diego Velazquez, natural de Cuellar, acordamos ciertos hidalgos, y soldados, personas de calidad de los que aniamos venido con el Pedro Anas de Auila, de demandalle licencia para nos ir a la Isla de Cuba, y el nos la dio de buena voluntad: por lo que tuuo necesidad de tantos soldados como los que truxo de Castilla para hazer guerra, porque no auia que cobrar, que todo estava de paz, porque el Vasco Nuñez de Balboa yerno del Pedro Anas de Auila auia conquistado, y la tierra de suyo es muy corta, y de poca guerra. Y de aqui que tuuimos la licencia, nos embazcamos

A 64

BERNAL DÍAZ  
DEL CASTILLO

PRAVDIVÁ  
HISTORIE  
DOBÝVÁNÍ  
MEXIKA

I

První strana první kapitoly Díazovy *Pravdivé historie dobývání Mexika* (Historia verdadera de los sucesos de la conquista de la Nueva España, Madrid 1632).

ODEON

byste do Mexika chodit neměli, protože víme najisto, že město je mocné a má mnoho válečníků, a tak vás nenechají naživu.“

Cortés jim s vlídnou tváří řekl, že není v moci Mexičanů ani jiných národů, aby nás pobili, leda by tomu chtěl náš Pán Bůh, v kterého věříme; a aby viděli, že i samému Montezumovi a všem jeho kasikům a papahuům jdeme vysvětlit, co náš Bůh přikazuje, hned vyrazíme; oni ať mu dají na cestu dvacet pohlavárů a on, až vstoupí do Mexika, zjedná spravedlnost, aby jim Montezuma ani jeho výběrčí už nečinili ty opovážlivé násilnosti, o kterých mu řekli, že je pášou. A všichni obyvatelé těch obcí, které jsem jmenoval, s veselou tváří odpověděli příznivě a přivedli dvacet Indiánů; když jsme se už chystali k odchodu, přišli poslové velikého Montezumy; a co řekli, povím dále.

## KAPITOLA LXXXVII

JAK K NÁM VELIKÝ MONTEZUMA POSLAL DALŠÍ  
VYSLANCE A DAREM ZLATO A LÁTKY,  
CO CORTÉSOVI ŘEKLI A CO ON JIM ODPOVĚDĚL

Když jsme se už přichystali k odchodu do Mexika, přišli ke Cortésovi čtyři mexičtí pohlaváři, které poslal Montezuma, přinesli darem zlato a látky, a když projevíli úctu, jak měli ve zvyku, pravili:

„Malinche, tento dar ti posílá náš pán Montezuma a vzkazuje ti, že ho velice rmoutí, s jakou námahou jste přišli z tak dalekých zemí, abyste ho spatřili; vzkázal ti už jindy, že dá hodně zlata, stříbra a chalchihuitlů jako daň vašemu císaři, tobě a ostatním teotlům, které přivádíš, ale že do Mexika chodit nemáš; a teď tě znova prosí, abys laskavě nešel dál, nýbrž se vrátil, odkud jsi přišel, a vzkazuje ti, že ti do přístavu pošle velké množství zlata, stříbra a drahokamů pro toho vašeho krále, tobě dá čtyři břemena zlata a každému z tvých bratří jedno břemeno; a že do města Mexika vstupovat nemáš, protože všichni jeho poddaní jsou ve zbrani, aby vám ve vstupu zabránili; navíc tam není žádná cesta, leda velice úzká, a není tam dost potravin, abyste se mohli najíst.“

A pověděli o mnoha jiných překážkách, které naší další cestě brání.

Cortés posly velice láskyplně objal, i když ho ten vzkaz mrzel, a přijal dar, na jehož cenu si už nevzpomínám; ale podle toho, co jsem viděl a slyšel, Montezuma nikdy nepomněl poslat více či méně zlata, když vysílal posly, jak jsem řekl už jindy. Vraťme se k naší zprávě: Cortés jim odpověděl, že se panu Montezumovi diví, proč — když se nazval naším přítelem a je tak velkým pánem — mluví po každé jinak, jednou říká to a podruhé vzkáže ono; pokud jde o to, že pošle zlato pro našeho pana císaře a pro nás, že mu za to děkuje, a co posílá teď, to že mu Cortés časem oplatí dobrými skutky; a zeptal se, zda se mu to zdá vhodné, když jsme už tak blízko jeho města, abychom se dali na zpáteční cestu, aniž jsme vykonali, co nám náš pán přikazuje; kdyby pan Montezuma vyslal posly či vyslance k nějakému velkému pánovi, jako je on, kdyby ti poslové, které vyslal, už došli do blízkosti pánova domu a vrátili se, aniž by s ním promluvili a aniž by mu řekli, co měli, a kdyby se pak s tímto pořízením vrátili k Montezumovi, jak jinak by se jim poděkoval, než že by je pokládal za lidi zbabělé a méněcenné? A stejně by se náš pan císař díval na nás; a proto my do města Mexika tak či onak vstoupit musíme; nechť nám už Montezuma napříště v tom směru nevzkazuje žádné výmluvy, protože Cortés ho musí vidět, mluvit s ním a vyložit mu, proč jsme přišli, a to jemu samotnému; a až to Montezuma vyslechne, pak, nebude-li mu náš pobyt v jeho městě milý, vrátíme se, odkud jsme přišli; a pokud jde o to, že má, jak říká, jen velmi málo jídla a nebudeme se tam moci uživit, my jsme lidé, kteří vystačí i s trochou jídla; a jsme už na cestě do jeho města, ať tedy náš příchod schválí.

A hned jak jsme vyslance propustili, vyrazili jsme na pochod do Mexika; jak nás zpravili a upozornili Indiáni z Huejotzinga a z Chalka, rozmlouval Montezuma se svými modlami a papahuy o tom, zda nás má nechat vstoupit do města a začít s námi válku, a všichni papahuové mu odpověděli, že Huitzilopochtli řekl, aby nás nechal vstoupit, že nás tam bude moci pobít, jak jsem pověděl jindy v kapitole, která o tom mluví; protože jsme lidé a báli jsme se smrti, nepřestávali jsme na to myslet; a protože ten kraj je obydlý, dělali jsme pořád jen krátké denní pochody a po-

roučeli se našemu Bohu a jeho blahosladené Matce Panně Marii, rozmlouvali jsme o tom, jak a kterak do města vnikneme, a v hloubi duše jsme plni naděje uvěřili, že když nás náš Pán Ježíš Kristus ráčil uchránit v nebezpečích předešlých, uchrání nás též před mocí Mexika. Přespali jsme v obci, která se jmenuje Ayotzingo a má polovinu domů na vodě a polovinu na pevné zemi; je tam lesík a krčma; dobře jsme tam povečeřeli.

Nechme toho a vraťme se k velikému Montezumovi: když se vrátili jeho poslové a když vyslechl odpověď, kterou mu vzkázal Cortés, hned se rozhodl poslat svého synovce, který se jmenoval Cacama a byl pánem v Texcoku, aby s velkou pompou Cortése a nás všechny uvítal. A protože jsme byli zvyklí mít stále rozestavené hlídky a pátrače, přišel nás jeden z našich pátračů upozornit, že po cestě přichází v míru velké množství Mexičanů a že jsou, jak se zdá, oděni ve skvělý šat; ve chvíli, kdy se to stalo, bylo časně zrána a chtěli jsme vyjít, ale Cortés řekl, abychom zůstali ve svých příbytcích, dokud neuvidíme, kdo to přichází. Po chvíli přibyli čtyři pohlaváři, složili Cortésovi velkou poklonu a řekli mu, že se blíží Cacama, velký pán z Texcoka, synovec velikého Montezumy, a že nás prosí, abychom laskavě sečkali, než přijde; dlouho to netrvalo, neboť přišel brzy, a to s tak velkolepou pompou, jakou jsme ještě neviděli u žádného z mexických pánů, protože seděl v přeskvělých nosítkách, ozdobených zeleným peřím, hojným stříbrným vykládáním a skvělými drahokamy, zasazenými do řad stromů, které na nich byly vytepany z přejemného zlata; nosítka neslo na ramenou osm pohlavárů, což prý byli vesměs pánové obcí. Když došli k příbytku, v kterém dlel Cortés, pomohli Cacamovi vystoupit z nosítek, vymetli před ním zem, kudy měl jít, a sebrali z ní každou slámku, projevíli mu velkou úctu a Cacama Cortésovi řekl:

„Malinche, já a tito pánové sem přicházíme, abychom ti sloužili a poskytli vše, čeho by bylo třeba pro tebe a tvé druhy, a abychom vás uvedli do vašich domů v našem městě, protože nám to tak nařídil náš pán, veliký Montezuma; ten ti vzkazuje, abys mu prominul, že nepřichází sám místo nás; upustil od toho proto, že mu není dobře, ne proto, že by vůči vám byl málo ochotný.“

A když náš kapitán a my všichni jsme spatřili tu obřadnost a majestátnost, s jakou vystupovali ti kasikové, zvláště

Montezumův synovec, přikládali jsme tomu velkou důležitost a rozmlouvali jsme o tom, jak si asi bude počínat veliký Montezuma, když se tento kasik pohybuje tak triumfálně. Když Cacama přednesl svou řeč, Cortés ho objal, pověděl jemu i všem ostatním pohlavárům četná lichotivá slova, dal mu tři kameny, kterým se říká perly sedmikrásky a které jsou uvnitř rozličně zbarvené, ostatním pohlavárům dal modré diamanty a řekl jim, že jim děkuje a že neví, kdy panu Montezumovi oplátí milosti, které nám každý den prokazuje.

A když se rozhovor skončil, hned jsme vyrazili; ti kasikové, o kterých jsem mluvil, s sebou přivedli mnoho lidí, také z mnoha dalších vsí v tom kraji lidé vycházeli, aby nás spatřili, a tak zaplnili všechny cesty, my jsme nemohli projít a sami kasikové říkali svým poddaným, aby udělali místo, aby pamatovali, že jsme teotlové a že se na ně rozhněváme, jestli místo neudělají. Když jim pověděli tato slova, lidé nám cestu uvolnili a my jsme šli spát do další obce, která je vystavěna na jezeře, jmenuje se tuším Mixquic a později dostala jméno Venezuela (Malé Benátky); bylo v ní mnoho bíle svítících věží a velkých ku; tamní kasik a pohlaváři nám prokázali velkou úctu a Cortésovi darovali zlato v ceně čtyř set peso a skvělé látky; náš Cortés jim za to vřele poděkoval. Vysvětlili jsme jim prvky naší svaté víry, jak jsme činili ve všech obcích, kudy jsme šli; jak se zdálo, obyvatelé té vsi se na Montezumu velice hněvali, poněvadž jim způsobil mnohá příkoří, a stěžovali si na něj. Cortés jim řekl, že to brzy spraví, že teď, dá-li Bůh, dojdeme do Mexika a on se o všechno postará.

A druhý den ráno jsme přišli na širokou silnici a šli do Iztapalapanu. Když jsme spatřili tolik měst a městysů vystavěných na vodě a další velké vsi na pevné zemi a tu přímou silnici, která vedla po rovině do Mexika, naplnilo nás to údivem a řekli jsme si, že se to podobá čarovným výjevům, o kterých vypráví kniha o Amadisovi, neboť tu na vodě měli vysoké věže, ku a budovy, všechny obílené, a někteří naši vojáci se ptali, zda to, co vidí, se jim nezdá; není se co divit, že o tom takhle píšu, protože je mnoho chvályhodného na tom, co neumím vypovědět: když člověk spatří věci nikdy neslýchané, nevidané, ba i nesněné, jaké jsme spatřili my. Když jsme pak došli do blízkosti Iztapalapanu, spatřili jsme velkolepost dalších kasiků, kteří nám

vyšli vstříc, což byl pán té obce, jménem Cuitláhuac, a pán z Culhuacanu, oba velmi blízcí příbuzní Montezumovi. A když jsme vstoupili do toho města Iztapalapanu, museli jsme se obdivovat vzhledu paláců, v kterých nás ubytovali, jak byly velké a pěkně vystavěné, z velmi dobrého kamene, cedrového dřeva a jiných pěkných vonných dřev, s velkými nádvořími a pokoji, velice pohlednými a ověšenými bavlněnými závěsy. Když jsme si to všechno dobře prohlédli, šli jsme do sadu a do zahrady; uvidět je a procházet jimi bylo tak úžasné, že jsem se nemohl nasytit pohledu na rozličné voňavé stromy, na záhony plné růží a jiných květin, na četné tamní ovocné stromy a růžové keře, na rybník se sladkou vodou a jinou podívanou: z jezera mohou otvorem vplout do sadu velké kánoe, aniž lidé vystoupí na zem, a všechno bylo pěkně světle obileno, všude různé kameny a malby, které jsme museli velice vychalovat, a rozliční ptáci, kteří zalétali na rybník. Pravím znova, že jsem při tom pohledu nevěřil, že by mohly být na světě objeveny druhé takové kraje, protože v oné době nebylo žádné Peru ani ponětí o něm. Teď je všechno srovnáno se zemí, zničeno a nic tam nestojí.

Přejdeme dál a já povím, jak kasikové z toho města a z Coyoacánu přinesli darem zlato v ceně přes dva tisíce peso; Cortés jim za ně vřele poděkoval, projevil velkou laskavost a prostřednictvím našich tlumočnicků jsme jim pověděli o prvcích naší svaté víry a vysvětlili, jak velkou moc má náš pan císař; a protože se vedly mnohé další hovory, nebudu o tom mluvit a povím, že to v té době byla převeliká obec, že měla polovinu domů na zemi a polovinu na vodě, kdežto teď tam je všude sucho, a kde bývalo jezero, dnes sejí. Úplně se to změnilo, vždyť kdybych to byl předtím neviděl, řekl bych, že není možné, aby bylo bývalo plno vody tam, kde je dnes zaseta kukuřice.

Ustaňme a já povím o přeslavném uvítání, které připravil Montezuma Cortésovi a nám všem, když jsme vstoupili do velkého města Mexika.

## KAPITOLA LXXXVIII

O VELKÉM A SLAVNÉM UVÍTÁNÍ, KTERÉ  
MONTEZUMA PŘIPRAVIL CORTÉSOVI A NÁM VŠEM,  
KDYŽ JSME VSTOUPILI DO VELKÉHO MĚSTA MEXIKA

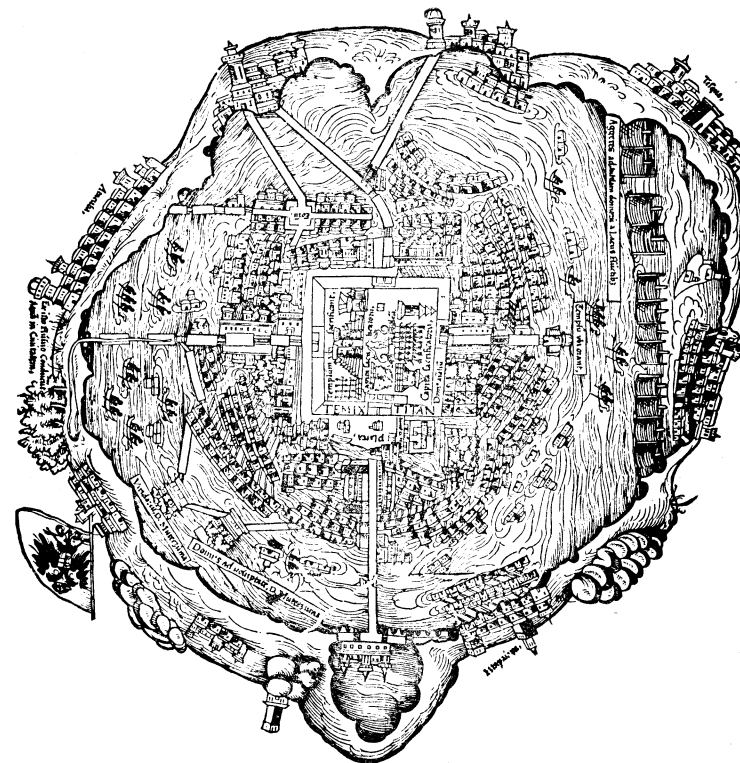
Hned druhý den ráno jsme v doprovodu těch velkých kasiků, které jsem jmenoval, vyšli z Iztapalapanu a šli jsme dále po oné silnici, která je osm kroků široká a vede do města Mexika tak přímo, že se tuším ani trochu nezatáčí; ačkoliv je hodně široká, byla plná lidí, že se tam ani nemohli vejít; jedni šli do Mexika, jiní odtamtud a těch, kdo se na nás přišli podívat, bylo tolik, že jsme se nemohli otáčet ke všem, protože jich byly plné věže, chrámy i kánoe na všech stranách jezera, a nemohli jsme se jím divit, protože nikdy neviděli koně ani lidi jako my.

Když jsme viděli tak podivné věci, nevěděli jsme, co tomu říci, zda totiž to, co se před námi jeví, je skutečné, neboť z jedné strany byla na zemi velká města a z druhé strany na jezeře mnohá jiná, všude jsme viděli plno kánoí, na silnici vedoucí po hrázi byl co chvíli nad propustí most a před námi leželo velké město Mexiko; nás vojáků byla necelá čtyři sta a měli jsme velmi dobře na paměti, co nám pověděli a řekli Indiáni v Huejotzingu, Tlaxcale a Tlamanalku, a jejich četná jiná upozornění, abychom se střezili vstoupit do Mexika, protože až nás budou mít uvnitř, prý nás pobijí. Nechtě zvědaví čtenáři uváží, zda to, o čem píšu, bylo hodno chvály, jací lidé se to na světě vyskytli, že měli tu odvahu.

Postupme dále. Šli jsme po té silnici, a když jsme už došli k místu, kde odbočuje silnička vedoucí do Coyoacánu, dalšího města s několika věžemi, jejich svatyněmi, přišlo mnoho pohlavárů a kasiků v přeskvělých oděvech, které byly svým vzhledem navzájem odlišné jako livreje; těch lidí byla plná silnice; ty velké kasiky poslal veliký Montezuma napřed, aby nás uvítali, a když došli ke Cortésovi, řekli nám svým jazykem, že nás vítají, a na znamení míru se rukou dotkli země a zemi políbili. Tady jsme se na dlouhou chvíli zastavili a pán Texcoka Cacama, pán Iztapalapanu, pán Tacuby a pán Coyoacánu vyšli odtud napřed,

aby se setkali s velikým Montezumou, který se blížil ve skvělých nosítkách, doprovázen jinými velkými pány a kasiky, kteří s sebou měli své poddané. Když jsme už docházeli k Mexiku, kde bylo vidět další věže, veliký Montezuma sestoupil z nosítek a ti čtyři velcí kasikové ho pak nesli na rukou pod podivuhodným, přeskvělým baldachýnem v barvě zeleného perí; baldachýn byl vyšit zlatem, stříbrem, perlami a kameny chalchihuitly, které visely jako krajky, takže se na to člověk nemohl vynadívat. Veliký Montezuma byl přeskvěle vyšňořen, jak měl ve zvyku; na nohou měl cotary, jakž se nazývá jejich obuv, s podrážkami ze zlata a s drahými kameny navrchu; a ti čtyři pánové, kteří ho nesli na rukou, byli oděni ve skvělé oděvy podle jejich obyčeje, takže se zdálo, že je měli připraveny na cestě, aby v nich přišli se svým pánem, neboť měli oděvy jiné, než když nám vyšli vstříc; a mimo tyto čtyři pány přicházeli další čtyři velcí kasikové, kteří nad jejich hlavami nesli baldachýn, a mnoho jiných pánů, kteří šli před velikým Montezumou, aby vymetali zem, kudy měl projít, a pokládali látky, aby nešlapal na zem. Žádného z těch pánů ani nenapadlo pohlédnout mu do tváře, nýbrž přeuctivě oči klopili, s výjimkou těch čtyř jeho příbuzných, synovců, kteří ho nesli na rukou.

Když Cortés viděl a pochopil a když mu řekli, že přichází veliký Montezuma, slezl z koně, a když došel k velikému Montezumovi, navzájem se uctivě uklonili. Montezuma ho uvítal a náš Cortés mu prostřednictvím doni Mariny odpověděl, že mu přeje hodně zdraví; zdá se mi, že doña Marina, která šla s Cortésem, místo něho podala Montezumovi pravici, ale ten ji nepřijal a podal pravici Cortésovi. Potom Cortés vyndal připravený náhrdelník ze skleněných kamenů, které se jmenují sedmikrásky, jak jsem už pověděl, jsou uvnitř složitě zpracovány a různě vybarveny, a byly navlečeny na zlatých šňůrách napuštěných pižmem, aby pěkně voněly; když náhrdelník zavěsil velikému Montezumovi na krk, chtěl ho obejmout, avšak ti velcí pánové, kteří šli s Montezumou, Cortésovu paži zadrželi, aby ho neobjímal, protože to pokládali za znevážení. Tu mu Cortés prostřednictvím doni Mariny řekl, že se jeho srdce raduje, poněvadž spatřil tak velkého vladaře, a že pokládá za velkou milost, když nás Montezuma přišel osobně uvítat a neustále nám prokazuje laskavosti. Montezuma pověděl



Plán Tenochtitlánu z r. 1524

Cortésovi několik zdvořilých slov a přikázal dvěma ze svých synovců, kteří ho nesli na rukou, totiž pánu Texcoka a pánu Coyoacánu, aby šli s námi a ubytovali nás, načež se s druhými svými příbuznými, Cuitláhuakem a pánem Tacuby, kteří ho provázeli, vrátil do města; a rovněž se s ním vrátily všechny ty početné družiny kasiků a pohlavárů, kteří ho sem doprovodili; když se se svým pánem vraceli, dívali jsme se, jak všichni jdou s očima sklopenýma k zemi, aniž naň pohlédli, tiskli se ke zdi a provázeli ho s hlubokou úctou; a tak jsme měli možnost vstoupit do ulic Mexika bez velkých rozpaků.

Kdo by tehdy mohl vypovědět, jaké množství mužů, žen a dětí stálo v ulicích, na terasách, na kánoích a na kanálech a přišlo se na nás podívat! Bylo to pozoruhodné: vždyť když o tom teď píšu, mám to všechno před očima, jako by se to stalo včera, a když to tak uvážíme, bylo velkou milostí, že nám náš Pán Ježíš Kristus milostivě ráčil dát důvtip a odvahu, abychom se osmělili do takového města vstoupit, a že mě uchránil od mnoha smrtelných nebezpečí, jak uvidíte dále. Vzdávám mu za to vřelé díky, že mě tam dovedl v pravý čas, abych to mohl vypsát, i když ne tak dokonale, jak by bylo vhodné a jak se to žádá. Nechme slov, poněvadž činy jsou věrohodným svědectvím toho, o čem tu mluvím, a vraťme se k našemu vstupu do Mexika: dovedli nás do velkého domu, kde byly příbytky pro nás všechny; dříve patřily Montezumovu otci, který se jmenoval Axayácatl, a Montezuma v nich teď měl své velké svatyně a velice tajnou komoru se zlatými kousky a šperky, jakýsi poklad, zděděný po otci Axayácatlovi, ale nedotýkal se toho; také nás v tom domě ubytovali proto, že nás nazývali teotly, pokládali nás za ně a chtěli, abychom jakožto skuteční teotlové prodlévali mezi jejich modlami. Ať tak či onak, dovedli nás tam a měli tam připraveny pro našeho kapitána sály s vysokými stupínky, ověšené tamními ozdobami, a pro každého z nás lůžka z rohoží a nad nimi nebesa, protože jiná lůžka pro nikoho nemají, ani pro největšího pána; a všechny ty síně byly světlé, obílené, uklizené a ozdobené snítkami.

Když jsme tam došli a vstoupili do velkého nádvoří, veliký Montezuma, který nás tam očekával, vzal našeho kapitána za ruku a dovedl ho do příbytku a sálu, kde měl bydlet; připravil mu ho velice skvěle, jak jsou zvyklí; měl pro něj přichystán přeskvělý zlatý náhrdelník v podobě krevet, věru báječné dílo, a sám Montezuma ho našemu Cortésovi zavěsil na krk, takže Montezumovi kapitáni museli zírat, jakou přízeň Cortésovi projevil. Když mu ho zavěsil, Cortés mu prostřednictvím našich tlumočnicků poděkoval a Montezuma pravil:

„Malinche, vy a vaši bratři jste tu doma; odpočiňte si.“

Pak odešel do svého paláce, který stál nedaleko, a my jsme si místnosti rozdělili podle jednotlivých oddílů, děla jsme měli připravena na vhodném místě a přesně jsme se smluvili, jaký řád máme zachovávat a jak musí být pěší

i jízdní ostražití. Připravili nám bohaté jídlo, jak mají ve zvyku a obyčejí, a my jsme hned pojedli.

Takový byl náš odvážný a smělý vstup do velkého města Tenochtitlánu čili Mexika osmého dne měsíce listopadu roku našeho Spasitele Ježíše Krista tisícího pětistého devatenáctého. Vzdávám našemu Pánu Ježíši Kristu díky za všechno, i když jsem nevyslovil některé věci, o kterých by bylo vhodné povědět; necht' mi Vaše Milosti prominou, že to zatím, dokud nenastane vhodná chvíle, neumím říci lépe.

Nechme slov a vraťme se k naší zprávě o tom, co se nám stalo pak; povím o tom dále.

## KAPITOLA LXXXIX

JAK VELIKÝ MONTEZUMA, PROVÁZEN MNOHA KASIKY, PŘIŠEL DO NAŠICH PŘÍBYTKŮ A JAKÝ ROZHOVOR MĚL S CORTÉSEM

Když se veliký Montezuma najedl a když se dověděl, že náš kapitán i my všichni jsme už před dlouhou chvílí udělali totéž, velice okázale přišel do našeho domu se spoustou pohlavárů a všemi svými příbuznými. Když jsme řekli Cortésovi, že Montezuma přichází, vyšel mu vstříc do poloviny síně a Montezuma ho vzal za ruku; přinesli několik židlí, udělaných jejich způsobem, se skvělými a rozličnými ozdobami.

A Montezuma začal pronášet pěkný projev a řekl, jak velice ho těší, že má ve svém domě a království tak udatné rytíře, jako je kapitán Cortés a my všichni; před dvěma lety prý dostal zprávu o jiném kapitánovi, který přišel do Champotónu; a také v předešlém roce mu prý přinesli zprávy o dalším kapitánovi, který připlul na čtyřech lodích, a oba si je přál spatřit; teď že nás už má u sebe, aby nám sloužil a dával ze svého, a že určitě musíme být ti lidé, o kterých před dávnými lety řekli jejich předkové, že přijdou odtamtud, kde vychází slunce, a jejich zemi ovládnou, že to musíme být my, když jsme se tak udatně bili u Champotónu, u Tabaska a u Tlaxcaly; všechny ty bitvy mu totiž přinesli vyobrazeny v přirozené podobě.

Cortés mu odpověděl prostřednictvím našich tlumočnicků, kteří byli pořád u něho, zvláště doni Mariny, řka, že neví, čím bychom on i my všichni oplatili laskavosti, kterých se nám denně dostává; že zajisté přicházíme od tamtud, kde vychází slunce, jsme vazaly a služebníky velkého pána, který se jmenuje císař Karel a který vládne mnoha velkým panovníkům, a když dostal zprávu o Montezumovi a o tom, jak velký to je pán, poslal nás do těchto končin a uložil nám navštívit ho a požádat, aby se stali křesťany, jako jím je náš pan císař a my všichni, že v tom případě Montezuma i všichni jeho poddaní spasí svou duši; a že mu Cortés později vysvětlí podrobněji, jak a jakým způsobem se to má stát, jak uctíváme jediného pravého Boha a jaký je, a poví mu mnoho dalších dobrých věcí, které jsme už na Píscinách pověděli jeho vyslancům Teuhtillimu, Cuitlalpitokovi a Quintalborovi.

Když Cortés tento projev skončil, měl Montezuma připraveno mnoho zlatých a rozličně zpracovaných šperků a dal je Cortésovi; rovněž tak každému z našich kapitánů dal zlaté věcičky a tři balíky skvěle vyšivaných látek s peřím; a též vojákům rozdál každému dva balíky látek a byl přitom veselý, ve všem se jevil jako velmož. A když to rozdělil, zeptal se Cortése, zda jsme všichni bratři a vazalové našeho velkého císaře; Cortés řekl, že ano, že jsme bratři žijící v lásce a přátelství, osoby velice významné a služebníci našeho velikého krále a pána.

Mezi Montezumou a Cortésem proběhl ještě další zdvořilý rozhovor, protože nás však Montezuma tentokrát navštívil poprvé, byly výklady skončeny, aby ho to neunavovalo. Montezuma nařídil svým majordomům, abychom byli vším zásobeni, jak je naším zvykem a obyčejem, to jest kukuřicí, kameny a chlebem, který by dělaly Indiánky, krocany a ovocem, a pro koně abychom dostali hodně trávy. Pak se Montezuma velice zdvořile rozloučil s naším kapitánem i s námi všemi a my jsme ho vyprovodili až na ulici; a Cortés nám přikázal, abychom zatím nechodili daleko od příbytků, dokud nevidíme, co se hodí.

Tady ustanu a povím, co se stalo dále.

## KAPITOLA XC

JAK HNED NAZÍTRÍ ŠEL NÁŠ KAPITÁN NAVŠTÍVIT MONTEZUMU A JAKÝ VEDLI ROZHOVOR

Nazítří se Cortés rozhodl jít do Montezumova paláce; nejdřív dal vyzvědět, co Montezuma dělá, a vzkázal, že přicházíme, a pak vzal s sebou čtyři kapitány, totiž Pedra de Alvarado, Juana Velázqueze de León, Diega de Ordaz a Gonzala de Sandoval, a také nás tam šlo pět vojáků. Když se to dověděl Montezuma, vyšel nám vstříc do poloviny síně, doprovázen mnoha synovci, protože jiní pánové k Montezumovi přístup neměli ani s ním nemluvili, leda při významných jednáních; s Cortésem se navzájem přectivě pozdravili, vzali se za ruce, Montezuma posadil Cortése na svém stupínku po pravici a též nám všem poručil, abychom se posadili na židle, které tam dal přinést.

Prostřednictvím našich tlumočnicků doni Mariny a Aguilara začal Cortés Montezumovi přednášet výklad řka, že přichází, aby se setkal a promluvil si s tak velkým pánem, jako je Montezuma, protože on, Cortés, i my jsme si odpočinuli poté, co vykonal cestu a splnil, co mu náš velký král a pán uložil, a že to, co mu má ještě říci o našem Pánu Bohu, jistě už Jeho Veličenstvo slyšelo od svých vyslanců Teuhtilliho, Cuitlalpitoka a Quintalbora, když nám na Písciny milostivě poslalo zlatý měsíc a stříbrné slunce, neboť tam jsme řekli, že jsme křesťané a uctíváme jediného opravdového Boha, který se jmenuje Ježíš Kristus a vytrpěl smrt a ukřižování, aby nás spasil, a když se nás ptali, proč uctíváme kříž, řekli jsme jim, že to je symbol jiného kříže, na kterém byl náš Pán Bůh obětován pro naše spasení, a že k té smrti a ukřižování svolil proto, aby přispěly ke spáse celého lidstva, které jinak bylo zatraceno, že tento náš Pán Bůh třetího dne vstal z mrtvých a je na nebesích, že právě on stvořil nebe a zemi, moře a písek a všechny věci na světě, dává vodu a rosu, bez jeho svaté vůle se na světě nic nestane a my v něho věříme a uctíváme ho, kdežto ti, které mají za bohy oni, nejsou žádní bohové, nýbrž ďáblové, totiž špatnosti, a jaké mají podoby, takové a horší pašou skutky; a nechť Montezuma uváží, jak jsou

jedna velká kastilská tcucihuatl, tato paní Mexičanům naháněla strach a ke svým teotlům pronášela slova, která jim dodávala odvahy. A Montezuma se tehdy domyslí, že tou velkou paní byla Panna Maria, o níž jsme mu řekli, že je naší orodovnicí, a kterou jsme mu předtím dali vyobrazenou s jejím drahocenným synem v náručí. Já jsem to neviděl, protože jsem byl v Mexiku, ale řekli to jistí dobyvatelé, kteří byli při tom, a kéž by Bůh dal, aby tomu tak bylo; všichni my vojáci, kteří jsme táhli s Cortésem, jsme zajisté pevně věřili, a bylo to pravda, že boží milosrdenství a Panna Maria je pořád s námi; a já jí za to vzdávám vřelé díky.

Tady ustanu a povím, jak jsme odvedli Montezumu do zajetí.

## KAPITOLA XCV

### JAK JSME ZAJALI MONTEZUMU A CO SE PŘITOM STALO

Protože jsme se předešlého dne rozhodli, že Montezumu zajmeme, strávili jsme celou noc na modlitbách prosíce Boha, aby vše proběhlo tak, že by to prospělo svatě věci, a nazítří ráno jsme se dohodli, jak se to má provést. Cortés s sebou vzal pět kapitánů, a to Pedra de Alvarado, Gonzala de Sandoval, Juana Velázqueze de León, Franciska de Lugo a Alonsa de Ávila, dále mne a naše tlumočníky doňu Marinu a Aguilara; a všem nařídil, aby byli v pohotovosti a jezdcí aby koním dali sedla a uzdy. Pokud jde o brnění, není třeba, abych to tu připomínal, protože jsme brnění měli na sobě stále, dnem a nocí, a byli jsme obuti v konopné střevíce, což tehdy byla naše obuv, a když jsme si chodili s Montezumou pohovořit, vždycky nás vídal takto vybrojeny; a tak, když jsme ho s Cortésem šli zatknout oděni v brnění, Montezuma v tom neviděl nic nového ani se tím nepoplašil. Když jsme už byli všichni připraveni, vzkázal náš kapitán, jak měl ve zvyku, Montezumovi, že jde do jeho paláce, aby se Montezuma nepolekal, kdyby ho viděl přicházet znenadání. Montezuma víceméně pochopil, že je

Cortés pohněván tím, co se stalo u Almerie, a měl z něho strach; ale vzkázal mu, že bude vítán. A Cortés, když Montezumovi obvyklým způsobem vzdal čest, prostřednictvím našich tlumočnicků řekl:

„Pane Montezumo! Velice se divím, když jste tak statečný vladař a vydával jste se za našeho přítele, že jste přikázal svým kapitánům, které jste měl na pobřeží poblíž Tuxpanu, aby se chopili zbraní proti mým Španělům a aby se osmělili loupit ve vsích, které jsou pod ostrahou a ochranou našeho krále a pána, aby na nich žádali Indiány a Indiánky, které chtěli obětovat, a aby zabili jednoho Španěla, mého bratra, a jednoho koně.“ O těch šesti vojácích, kteří po návratu do Villa Riky zemřeli, kapitán Montezumovi říkat nechtěl, protože to nevěděl Montezuma ani indiánští kapitáni, kteří Španěly napadli; a dále mu Cortés řekl, že pokládá ho za tak velkého přítele, „přikázal jsem svým kapitánům, aby vám ve všem sloužili a prospívali, seč budou, ale Vaše Veličenstvo se k nám zachovalo právě naopak; a též v Cholule vaši kapitáni se spoustou válečníků dostali od vás příkaz, aby nás pobili. Protože vás mám velice rád, mlčel jsem o tom; a teď se vaši vazalové a kapitáni zase zachovali neslušně a tajně rozmlouvají o tom, že nás chcete dát pobít; nechtěl bych z tohoto důvodu začít válku a toto město zničit. Aby se všechno omluvilo, bude vhodné, abyste se mlčky a bez jakéhokoli vzrušování s námi odebral do našeho domu, kde se vám dostane obsluhy a úcty stejné jako ve vašem vlastním domě.“ A že kdyby se vzpouzel nebo křičel, „hned by vás tihle moji kapitáni zabili, neboť pro nic jiného jsem je nepřivedl.“

Když to Montezuma vyslechl, velice se vyděsil a byl jako smyslů zbavený; odpověděl, že nikdy nepřikazoval, aby se někdo chopil zbraní proti nám, že dá ty kapitány hned zavolat, zjistí pravdu a potrestá je. V téže chvíli si z paže a zápěstí sundal pečeť a znamení Huitzilopochtliho, což dělával, když přikazoval něco vážného a důležitého, aby se to vykonalo, a hned to bylo vykonáno. Pokud však jde o to, že má být zajat a proti své vůli opustit svůj palác, není prý Cortés oprávněn něco takového poroučet a on jít odmítá. Cortés mu to znova velice zřetelně vysvětloval a Montezuma opáčil ještě zřetelněji, že odejít ze svého domu odmítá; a v tomto hovoru setrvali přes půl hodiny.



A když Juan Velázquez de León a ostatní kapitáni viděli, jak se Cortés s Montezumou zdržuje, a nemohli se dočkat, až Montezumu odvedou z jeho domu do zajetí, promluvili ke Cortésovi poněkud nakvašeně, pravíce:

„Nač tolik slov, Milosti? Buď ho zajmeme a odvedeme, nebo ho pobodáme kordem. Řekněte mu tedy znova, že bude-li křičet nebo se vzpouzet, zabijeme ho, protože tentokrát bude líp, když si zabezpečíme život, nebo se o něj připravíme.“

Protože to Juan Velázquez řekl hodně nahlas a děšivě, jak měl ve zvyku mluvit, a protože Montezuma viděl, jak jsou naši kapitáni rozhněváni, zeptal se doni Mariny, co to tak nahlas říkají, a doña Marina, protože byla velice chytrá, mu řekla:

„Pane Montezumo, radím vám, abyste hned a naprosto bez hluku šel s nimi do jejich domu, neboť vím, že vám jako velmožovi budou prokazovat velkou čest, kdežto jinak tu zemřete; v jejich domě se zjistí pravda.“

Tu řekl Montezuma Cortésovi:

„Pane Malinche, když chcete, aby se tak stalo, mám manželského syna a dvě dcery, vezměte si je jako rukojmí a mne té potupy ušetřte. Co řeknou moji pohlaváři, až uvidí, že jsem odváděn do zajetí?“

Cortés mu zase řekl, že s námi musí jít osobně, jinak že to nejde; a po dlouhých rozkladech Montezuma řekl, že půjde dobrovolně. Tu mu Cortés i naši kapitáni velice lichotili, prosili ho, aby byl tak laskav a nezlobil se a aby řekl svým kapitánům a členům osobní stráže, že odchází dobrovolně, protože podle rozmluvy s modlou Huitzilo-pochtlím a s papahuy, kteří jí slouží, je nutné, aby byl u nás, má-li být zdrav a uchován při životě. Hned mu přinesli nádherná nosítka, v nichž byl zvyklý opouštět dům, provázen všemi kapitány; odebral se do našeho domu, tam jsme k němu postavili stráže a hlídky a Cortés i my všichni jsme mu poskytovali služby a potěšení, seč jsme byli, a nijak jsme ho neomezovali; všichni hlavní mexičtí pohlaváři a Montezumovi synovci si s ním pak přišli promluvit a zvědět, proč byl zajat a zda přikazuje, aby s námi začali válku. Montezuma jim odpověděl, že ochotně, dobrovolně a bez donucení několik dní pobude mezi námi, a bude-li něco chtít, že jim to řekne; a aby se oni ani město nebouřili ani se pro to nermoutili, poněvadž Huitzilo-

pochtli schvaluje, aby byl Montezuma tady, což mu pověděli jistí papahuové, kteří se to dověděli za rozmluvy s modlou.

A takové, jak jsem pověděl, bylo Montezumovo zajetí; měl u sebe své sloužící a ženy, měl lázeň, kde se mohl koupat, a stále a napořád mu dělalo společnost dvacet velmožů, rádců a kapitánů; zajetí snášel, aniž tím trpěl, a přicházeli tam se spory vyslanci z dalekých zemí, přinášeli mu daně a vyřizovali s ním důležité záležitosti. Vzpomínám si, že když před něj předstupovali velcí kasikové z dalekých krajů, aby jednali o hranicích, obcích nebo jiných záležitostech toho druhu, tedy, ať to byl sebevětší pán, odložil skvělý oděv a oblékl si jiný, méněcenný, ze sisalového vlákna, a musel přijít bos; když došel k domu, nevstupoval přímo, nýbrž ze strany, a když se objevil před velkým Montezumou, sklopil oči k zemi, a než k němu došel, učinil tři poklony a pravil: „Pane, můj pane, můj veliký pane.“ Potom Montezumovi předkládali při či nesnáz, kvůli které přišli, namalovanou a nakreslenou na látce ze sisalového vlákna, a tenkými, hladkými tyčinkami mu vysvětlovali příčinu sporu; vedle Montezumy stáli dva starci, velcí kasikové, a když rozepři jasně pochopili, sdělili tito soudcové Montezumovi, jak zní rozsudek; s několika málo slovy sudiče propouštěl a poroučel, kdo má dostat zemi nebo obce, a sudiči už na to nic neřekli, odcházeli, přičemž se neobrátili zády, dokud neopustili sál, a když se octli venku, kde Montezuma nebyl, oblékli si zase skvělý oděv a procházeli se po Mexiku.

Teď přestanu mluvit o Montezumově zajetí a povím, že když ukázal znamení a pečeť a dal zavolat kapitány, kteří zabili naše vojáky, byli zatčeni a přivedeni k němu; co jim řekl, nevím, ale poslal je ke Cortésovi, aby na nich vykonal spravedlnost; když byli vyslýcháni za nepřítomnosti Montezumy, přiznali, že je pravda, co jsem pověděl prve, že jim totiž jejich pán poručil, aby začali válku a vybírali daně, a kdyby Indiány bránili nějakí teotlové, aby je napadli nebo zabili také. Když to přiznání slyšel Cortés, vzkázal Montezumovi, jak ho ti kapitáni v té věci usvědčují; a on se omlouval, seč byl. Náš kapitán mu vzkázal, že výpovědi jeho kapitánů věří a že Montezuma zasluhuje trest vzhledem k tomu, co přikazuje náš král: že totiž osoba, která poručí zabít jiné, vinné i nevinné, musí za to

zemřít; má však Montezumu velice rád a přeje mu všechno dobré, a i když se tak provinil, Cortés jeho vinu spíše splatí vlastní osobou, než aby dovolil svalit ji na Montezumu. Když Montezumovi tento vzkaz vyřizovali, byl celý vystrašený. A Cortés, aniž dále plýtvá slovy, odsoudil ty kapitány k smrti, měli totiž být upáleni přímo před Montezumovým palácem; a rozsudek byl hned vykonán. Aby v té době, kdy kapitány pálili, nenastala nějaká nesnáz, dal Cortés Montezumovi nasadit pouta. Když mu je nasadili, křičel, a byl-li předtím vystrašený, byl pak ještě víc. A když byli kapitáni upáleni, šel Cortés s pěti kapitány k Montezumovi, sám mu pouta sňal a pověděl mu tolik milých slov, že Montezumu zloba přešla, poněvadž mu náš Cortés řekl, že v něm má nejen bratra, nýbrž mnohem víc, a jako teď je Montezuma pánem a králem v tolika obcích a provinciích, časem se Cortés postará, bude-li to možné, aby se stál pánem dalších zemí, kterých nemohl dobyt a které ho neposlouchají; a chce-li jít do svého paláce, že mu to povoluje. Cortés mu to sděloval prostřednictvím našich tlumočnicků, a když mu to říkali, proudily Montezumovi z očí slzy. A velice zdvořile odpověděl, že za to Cortésovi děkuje. Dobře však pochopil, že to jsou ze strany Cortésovy pouhá slova a že prozatím musí zůstat v zajetí, protože jeho početní pohlaváři, synovci a další příbuzní za ním denně přicházeli a říkali mu, že bude dobré začít s námi válku a jeho ze zajetí vysvobodit, a kdyby ho viděli venku, možná by se toho odvážili; ale on si žádný zmatek v městě nepřál, a kdyby jim nebyl po vůli, chtěli by možná dosadit jiného vládce; proto jim ty nápady vymlouval a říkal jim, že mu jeho bůh Huitzilopochtli nakázal, aby se nechal zajmout. Jak jsme slyšeli, Cortés prý poručil Aguilarovi, aby Montezumovi potají řekl, že i kdyby Malinche přikázal Montezumu ze zajetí propustit, ostatní naši kapitáni a vojáci by to neschválili. Když to Montezuma vyslechl, Cortés k němu vztáhl ruce, objal ho a řekl: „Ne nadarmo, pane Montezumo, mám vás tak rád jako sebe sama.“

Potom Montezuma požádal Cortése o španělské páže, které se jmenovalo Orteguilla, sloužilo mu a už znalo mexický jazyk; bylo to velice užitečné jak pro Montezumu, tak pro nás, protože Montezuma se od toho pážete dověděl hodně o Kastilii a my o tom, co mu říkají jeho kapitáni; a páže mu opravdu sloužilo tak dobře, že je

Montezuma měl velice rád. Nemluvme už o tom, že byl Montezuma poněkud upokojen našimi velkými lichotkami, službami a rozmluvami, které s námi vedl; vždyť kdykoli jsme před něj předstoupili, i sám Cortés, smekali jsme šalíř, neboť jsme měli pořád na sobě brnění; a on nám všem prokazoval velkou oddanost a úctu.

Povězme jména těch Montezumových kapitánů, kteří byli právem upáleni. Ten hlavní se jmenoval Cuahpopoca, další dva se jmenovali Coatl a Quiahuit; na jméno posledního si nevzpomínám, však znát ta jména není nijak důležité. A povězme, že když se zvěst o tom trestu roznesla po všech provinciích Nového Španělska, lidé se vystrašili a obce na pobřeží, kde naše vojáky zabili, zase velice pilně sloužily Španělům, kteří zůstali ve Villa Rice. Necht zvědaví čtenáři, kteří tohle budou číst, uváží, jaké velké činy jsme tehdy vykonali: jak jsme nechali své lodi ztroskotat na mělčině; jak jsme potom vstoupili do tak mocného města, přestože jsme byli mnohokrát upozorněni, že až nás budou mít uvnitř, pobijí nás; jak jsme se odvážili zajmout velikého Montezumu, který byl v té zemi králem, a to v jeho velkém městě a přímo v jeho paláci, kde měl v osobní strážii takovou spoustu válečníků; a jak jsme se odvážili upálit před jeho palácem jeho kapitány, a když byl rozsudek vykonáván, nasadili jsme Montezumovi pouta. Mnohokrát teď ve stáří zauvažuji, jaké hrdinské činy jsme v oné době vykonali, ba zdá se mi, jako by to bylo dnes, a pravím, že jsme ty skutky neprováděli my sami, nýbrž že je všechny přivodil Bůh: vždyť kteří jiní mužové na světě by se odvážili v počtu čtyř set, a necelých, vstoupit do tak mocného města, jako je Mexiko, města většího než Benátky a vzdáleného víc než patnáct set mil od naší Kastilie, zajmout tak velkého vládce a před jeho očima vykonat spravedlnost na jeho kapitánech?

Protože na tom je mnoho, co by se mělo vychválit, a ne tak suše, jak činím já, přejdu dál a povím, jak Cortés hned poslal do Villa Riky místo Juana de Escalante, kterého zabili, jiného kapitána.